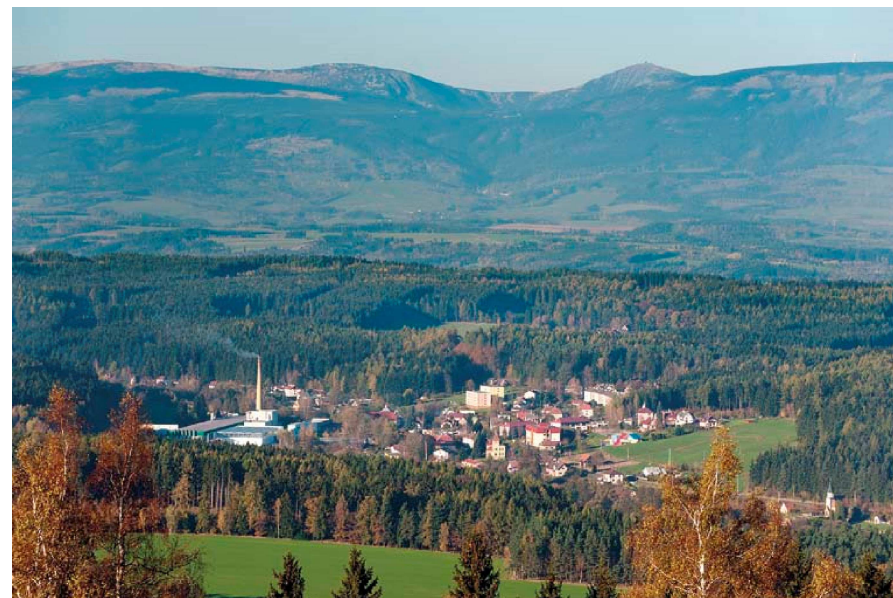

„Již za Mostkem počíná dolina, kterou se k jihovýchodu ubíráme, měniti svou tvářnost. Od severu blíží se sem Labe a s ním přístupují lesnaté boky pískovcových skal Království. Je to mohutný hvozď nesoucí od starodávna toto své jméno jako věnný statek českých královen.“ Tak popisuje roku 1908 okolí Mostku v publikaci Čechy tým autorů vedený spisovatelem Aloisem Jiráskem. Faktem zůstává, že bývalé královské trutnovské rezervátní lesy, které sloužily jako královský majetek k těžbě dřeva zprvu v 16. a 17. století pro stříbrné doly v Kutné Hoře a později v 18. století k výstavbě vojenské pevnosti v Josefově, tvořily valnou část katastru obce Mostek. Hlavně díky blízkému Labi pak docházelo k levné dopravě tohoto dřeva po řece až do Starého Kolína a odtud pak povozy až do Kutné Hory. Počátky osídlení tohoto kraje lze však mapovat i podle archeologických nálezů ze sousedního vrchu Bradlo nebo přímo z katastru Mostku. V druhé polovině šedesátých let 20. století archeologické nálezy na Bradle potvrdily přítomnost pomezního hradu, který střežil vedlejší cestu Slezské stezky nedaleko brodu u řeky Labe někdy ve 13. století. V sedmdesátých letech pak nálezy v Olešnickém Debrném potvrdily ještě starší osídlení, když byl objeven vrtný sekeromlat, pazourkové

ústěpy a nástroje z doby mezolitu. Novodobé výzkumy v oblasti Předního Mostku potvrdily keramiku s dehtařským povrchem ze 13. a 14. století. Od 16. století pak máme hmatatelné písemné prameny o osídlení této obce. Ta neoplývala jen bohatstvím lesů, ale v minulosti také množstvím vodních mlýnů, které klapávaly především na Borovnickém potoce, a jednou z prvních pil v 16. století v této oblasti, která svou činnost uzavřela po nepřetržitém provozu až krátce po ukončení 2. světové války. Kumulace takového množství mlýnů není pro jedinou obec obvyklá. Přiblížením historie jednotlivých mlýnů a určením příbuzenských vztahů mezi mlynáři došlo ke zjištění, že mezi nimi docházelo ke sňatkům, a tím k prvotní kumulaci kapitálu. Vedle mlýnů a pily získal Mostek věhlas díky zpracování zdejšího jemného pískovce. Výrobci mlýnských kamenů, brousků a brusů byli známí daleko za hranicemi své obce a jejich výrobky byly dodávány nejen po Čechách, ale také do nedalekého Slezska, a dokonce až do Ruska. Brusné kotouče z Mostku byly žádané také mezi skláři ve sklárnách a v brusárnách skla. Největší uplatnění však získaly mezi prostými obyvateli, sedláky a zemědělci, kteří brousky na kosa a jiné nářadí potřebovali při své každodenní práci. Není náhodou, že se tradiční výroba

Pohled na Mostek ze směru od jihozápadu k severovýchodu, od Zvičiny směrem ke Krkonošim. Obec je jako v minulosti obklopena lesy, které bývaly součástí královských rezervátních lesů. V dále vpravo nejvyšší hora České republiky - Sněžka (1603 metrů), vlevo druhá nejvyšší hora v Čechách – Luční (1555 metrů). Mezi Luční horou a Sněžkou se nachází třetí nejvyšší česká hora – Studniční (1554 metrů). Vzdušnou čarou je pak Sněžka vzdálená od Mostku zhruba 25 kilometrů (foto Ctibor Košťál)

brousků v Mostku udržela dodnes. Podobně jako jiné obce, tak i zde mají své významné rodáky. Podařilo se také přiblížit některé významné osobnosti, které se v tomto kraji narodily nebo zde žily. Mostek byl například rodištěm hudebního skladatele Vinzenze Josefa Hampla (1880–1885), souvraťská škola pak působila u učitele Othmara Fiebigera (1886–1972), autora známé Krkonošské písně „Modré hory, zelená údolí“ a v mostecké škole krátce působil Franz Josef Jirasek (1875–1916), učitel a autor učitelství vrchlabského okresu, jehož pamětní deska připomínala před rokem 1945 tuto zajímavou osobnost na místní škole. Po roce 1945 byla bohužel stržena a již se na budovu školy nevrátila. Neméně zajímavé bylo však sledovat „přerod“ malé obce, jejíž obyvatelé se zprvu zabývali těžbou dřeva, zemědělstvím a řemesly, v obec průmyslovou, když zde nechal v roce 1885 postavit přádelnu a tkalcovnu bavlny vídeňský židovský podnikatel Adolf Mandl. Ne náhodně, protože již v roce 1858 byla přes Mostek otevřena železniční trať spojující Pardubice s Libercem. S postupnou industrializací vesnice došlo

k její vlastní emancipaci a později, v roce 1925 k osamostatnění Mostku, který byl do té doby součástí obce Souvrať, a vytvoření jeho samosprávných orgánů. Z řemeslníků, tkalců a zemědělců se postupně stali tovární dělníci závislí na práci v místní Mandlově továrně.

Další zásadní mezník v dějinách Mostku nastal po roce 1945, když došlo k odsunu valné většiny původního německého obyvatelstva, který se bohužel neobešel bez krvavých excesů. Nové české a slovenské obyvatelstvo přicházelo z vnitrozemí do obce hlavně za prací do místní továrny, protože průmyslové pohraničí zoufale postrádalo v poválečných letech pracovní sílu do opuštěných továren. Noví čeští osídlenci našli v Mostku svůj nový domov, nenavázali však na kulturní a společenské tradice původního německého obyvatelstva, ale vytvořili si tradice, zvyky, spolky a kulturu novou. Ne vše, co bylo vytvořeno před rokem 1945, bylo špatné a zavrženíhodné. Publikace o historii této obce by současným obyvatelům, a nejen jim měla toto poznání usnadnit a umožnit hlubší seznámení s tím, co vytvořili nejen naši předkové.

Současná mapa katastru Mostku. Obec se rozkládá na ploše 1331 hektarů. Východní katastrální hranici tvoří tok řeky Labe. Výškový rozdíl mezi nejvyšším a nejnižším bodem katastru je více jak 200 metrů. Z větší části zalesněný katastr poskytuje nejen místním obyvatelům, ale také chalupářům a turistům příjemné klimatické podmínky k bydlení i k rekreaci. Obec je vyhledávaným houbařským rájem (autor mapy Jan Slovík)

Hohenelbe im Riesengebirge in Nordböhmen, Hinde- lang 1987. Erhard MÜLLER, Die Besiedlungsgeschichte des Hohenelber Bezirkes, in: Jahrbuch des Deutschen Riesengebirgs-Vereines (Sitz Hohenelbe) und Braunauer Gebirgsvereines (Sitz Braunau) 1938, roč. 27, s. 12–29. Erhard MÜLLER, Die Ortsnamen des Bezirkes Hohenelbe, Reichenberg 1938. Ludvík NYKLÍČEK, Před 140 lety přivítali ve Dvoře Králové nad Labem první vlak, in: Vlastivědné čtení, 15. prosince 1998, č. 15, s. 7–10. Jan ORTH – František SLÁDEK, Topograficko-statistický slovník Čech, Praha 1870. Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM. Zlín 1997. František PALACKÝ, Popis Království českého, Praha 1848. Alois PAWEL, Die Gründung der drei Königreiche, in: Mitteilungen des Heimatmuseums Kukul a. E., 2. řada, 1934/1935, s. 36–39. Vlastimil PILOUS – Jiří GRUND, Východočeské hory od Jizery po Tichou Orlici, Baset 2005, s. 58–60. Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. – V. Praha 1949–1960. Vladimír POUZAR – Petr MAŠEK, Almanach českých šlechtických rodů. Brandýs nad Labem 199. Průvodce po fondech Státního oblastního archivu v Zámrsku. Praha 1965. Roman REIL, Šlechtické rody. Deymové ze Stříteže. Krkonoše – Jizerské hory 10, 2000, s. 36–37. Roman REIL, Památky: obecní fotoalba. Krkonoše – Jizerské hory 7, 2000, s. 26. Ivo REJCHRT, Královédvorská bartolomějská noc 1885, in: Český časopis historický, roč. 100, č. 3, s. 555–578. Jiřina RŮŽKOVÁ – Josef ŠKABAL a kol., Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, Praha 2006, s. 502–503. Milada RYŠÁNKOVÁ, Šlechtické rody. Lamboyové. Krkonoše – Jizerské hory 1, 1999, s. 36–37. August SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl V., Argo, Praha 1995, s. 125. August SEDLÁČEK, Místopisný slovník historický Království českého, Praha 1908. Seznam míst v království Českém, Praha 1878. Seznam obcí v zemích českých, Praha 1952. Jaroslav SCHALLER, Topographie des Königreichs Böhmen, XVI. Theil. Bidschower Kreis, Prag und Wien 1790, 159 s. Franz SCHÖBEL, Burghöfel und seine Vergangenheit, in: Riesengebirgsheimat, roč. 22, č. 6, 1968, s. 157. Franz SCHÖBEL, Doplnky k Profousovým místním jménům z Podkrkonoší, in: Zpravodaj místopisné komise ČSAV, XIII. roč., č. 3–4, 1972, s. 485–486. Pavel SCHREIER, Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Baset Praha 2004, 293 s. Bohumír SMUTNÝ – Vladimír WOLF, K dějinám firmy Lnářský průmysl, a. s., Debrné, in: Z dějin průmyslu. I. setkání historiků textilního a oděvního průmyslu, Ústí nad Orlicí 1985, s. 224–231. Bohumír SMUTNÝ – Vladimír WOLF, Příkladny Inu v Debrném u Hostinného a Prosečném (Příspěvek k dějinám Lnářského průmyslu v podkrkonošské lnářské oblasti), in: Lnářský průmysl 6, Trutnov 1986, s. 113–126. Johann Gottfried SOMMER, Das Königreich Böhmen. III. Band. Bidschower Kreis, Prag 1835, 318 s. Vladimír STRÍHAVKA a kolektiv, Sto let

bavlnářského závodu v Mostku, tradice a perspektivy, Tiba Dvůr Králové n. L. a Výzkumný ústav bavlnářský Ústí nad Orlicí 1985. Heribert STURM, Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder, Oldenbourg Verlag München – Wien 1979, sv. I, A – H. Radomír TICHÝ – Vladimír WOLF, Archeologický výzkum na lokalitě Mostek–Souvrat, in: Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 27, 2001, s. 88–108. Ondřej VAŠATA, Česká menšina v Mostku, in: Zpravodaj obce Mostek, roč. 2010, č. 4, s. 3–4. Martin VESELÝ, Sudetská župa jako protiletecký krytí Říše (1939–1945)? Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem 2011, 864 s. Pavel VURSTA a kolektiv, 130 let pardubicko-liberecké dráhy 1859 – 1989, Praha 1989.

OBSAH

I. kapitola

Úvod (starosta) 3

II. kapitola

Od vodního mlýna k tkalcovskému člunku 5

III. kapitola

Přehled vrchnostenské správy 8

IV. kapitola

Přehled církevní správy 12

V. kapitola

Mostek 14

VI. kapitola

Přední Mostek 98

VII. kapitola

Zadní Mostek 109

VIII. kapitola

Mostecké Lázně 118

IX. kapitola

Josefská Výšina 131

X. kapitola

Souvrat' 143

XI. kapitola

Dvořáčky 175

XII. kapitola

Olešnické Debrné 186

XIII. kapitola

Vývoj obce Mostek v letech 1945–1948 219

XIV. kapitola

Vývoj obce Mostek v letech 1948–1989 226

XV. kapitola

Vývoj obce Mostek po roce 1989 242

XVI. kapitola

Mostek – současnost ve fotografii 267

XVII. kapitola

Doslov a poděkování 303

XVIII. kapitola

Resumé 304

XIX. kapitola

Prameny a literatura 309

MOSTEK

kapitoly z historie obce
aneb
od mlýnského kola
přes
tkalcovský stav
až po
současnost

Autoři: Mgr. Roman Reil, Mgr. Václav Horák, Mgr. Martin Kubásek, PhDr. Pavel Zahradník

Odborná spolupráce: PhDr. Milan Slezák, Ph.D.

Barevné fotografie ze současnosti: Ing. Ctibor Košťál, Mgr. Roman Reil

Autor rodokmenu mlynářů: Ing. Tomáš Papež

Autor map: Jan Slovík

Grafická úprava, sazba a digitální zpracování: Tomáš Mates, Petr Balda

Odpovědný redaktor: Mgr. Roman Reil

Korektury textu: Mgr. Světluše Pospíšilová

Resumé: Ing. Günter Fiedler a Ing. Věra Robková (němčina), JAS – překlady a tlumočení Trutnov (angličtina)

Tisk: Unipress Turnov, spol. s r. o.

Vydala Obec Mostek v roce 2016

1. vydání, 312 stran

ISBN 978-80-260-9870-6